

C. van der Leest, Catechumenen, 1999

Bron: Aan het werk in de kerk © Steunpunt Gemeenteopbouw 2004, hoofdstuk 15.2

Inhoud

- 1 Inleiding
- 2 Iets uit de geschiedenis
- 3 Catechumenen in een tegenwoordige gereformeerde kerk
- 4 Praktische regelingen

1 Inleiding

Gereformeerde kerken kennen in hun registratie twee soorten leden: doopleden en belijdende leden. Maar er zijn situaties waarin de behoefte bestaat aan een derde vorm van horen bij de gemeente. Het gebeurt immers dat iemand die oorspronkelijk buitenkerkelijk is of die in de katholieke of hervormde kerk randkerkelijk is, zich gaat interesseren voor het geloof en zo in contact komt met een plaatselijke gereformeerde kerk. Vaak gebeurt dat via de vriend(in) uit die gereformeerde kerk, maar het is evengoed mogelijk dat deze ontwikkeling mee te danken is aan een gevolgde bijbelcursus of wellicht aan het 'toevallige' binnenlopen in een kerkdienst. Hoe dit ook zij, een feit is: hoe veel te meer zo iemand groeit in het geloof, des te onbevredigender is het voor hem/haar maar evengoed voor zijn/haar omgeving dat hij/zij officieel geen plek heeft in de desbetreffende kerk. Op allerlei momenten laat zo iemand zichzelf zien, maar officieel hoort hij/zij er niet bij. Dat kan ongestuurd aandoen en demotiverend werken. Graag wil ik bepleiten dat een kerkenraad in een situatie als deze de desbetreffende persoon, als die dat zelf ook wil, inschrijft als catechumeen, wat in feite betekent dat zo iemand lid-op-weg is.

Tweeërlei

In deze aanduiding zit tweeërlei: enerzijds wordt niet vooruitgelopen op het beoogde eindresultaat, dus dat zo iemand werkelijk lid gaat worden, want niemand kan garanderen waar het groeiproces uiteindelijk op uit zal lopen. Anderzijds wordt erkend dat de situatie niet vrijblijvend is: de desbetreffende persoon is toch maar op weg, ofwel: bij hem/haar is sprake van een kennelijke groei in de richting van God en zijn gemeente.

Uiteraard is een wezenlijk element van het catechumeen-zijn dat zo iemand zich via catechisatie voorbereidt op het doen van openbare geloofsbelijdenis. Maar terwijl hij/zij daarmee bezig is, kan die persoon als catechumeen op een bepaalde manier al een plaats krijgen in de gemeente.

2 Iets uit de geschiedenis

(De inhoud hiervan berust op informatie van de classicus F.J. Berghuis)

Als een kerkenraad iemand als catechumeen inschrijft, grijpt die terug op een praktijk en een benaming uit de vroeg-christelijke kerk. In de vroeg-christelijke kerk had men namelijk vaak te maken met mensen die zich van het heidendom tot het christelijk geloof bekeerden. Wanneer ze lid van de kerk wilden worden, moesten ze zich eerst aanmelden als catechumeen (is letterlijk: iemand die onderwijs ontvangt).

Lid op weg

Uit het boekje dat bijv. Augustinus met het oog op het eerste geloofsonderricht schreef, weten we vrij goed hoe het in Hippo (de standplaats van Augustinus) toging als iemand zich aanmeldde: een door de kerk aangewezen catecheet vroeg hem naar de redenen van zijn komst. Bleken zijn motieven zuiver, dan gaf de catecheet een korte uiteenzetting van het christelijk geloof en de christelijke levenswandel. Beaalde de 'nieuweling' dit en beloofde hij als christen te leven, dan kon hij als catechumeen aanvaard worden. Hij werd opgenomen in de gemeenschap van de kerk en droeg de christennaam. Gedurende 2 à 3 jaren moest hij zich dan verdiepen in de christelijke leer en was hij toegelaten tot het eerste gedeelte van de erediensten. Het tweede deel, waarin het avondmaal werd gevierd, mocht in dit tijd alleen worden bijgewoond door belijdende leden. Na deze voorbereidingstijd kon hij zich opgeven voor de doop. De catechumenen werden gewoonlijk in de paasnacht gedoopt en konden dan als volwaardige leden van de kerk onderwezen worden in de betekenis van de sacramenten.

Uit de geschriften van andere 'kerkvaders' blijkt dat ook in andere plaatsen een dergelijke praktijk bestond. Wie tot de kerk toegelaten wilde worden, kreeg ook vóór zijn doop al een bepaalde plaats en was binnen de gemeenschap van de kerk bekend en erkend als 'lid-op-weg'.

3 Catechumenen in een tegenwoordige gereformeerde kerk

Het is een goede zaak als kerkenraden teruggrijpen op deze oude praktijk. Het kan uit de inleiding overigens duidelijk zijn, dat ik de inschrijving als catechumeen niet alleen bepleit voor ongedoopte buitenkerkelijken die op weg zijn naar geloof en kerk, zoals de praktijk was in de tijd van Augustinus. De kerkelijke omstandigheden zijn nu eenmaal veranderd. Daarom bepleit ik de inschrijving als catechumeen ook voor gedoopten die alleen maar in naam ofwel op papier horen bij een andere kerkgemeenschap dan de gereformeerde kerken waarmee ze nu in contact zijn gekomen. Van zulke gedoopten geldt immers dat ze in feite amper een kerkelijk thuis hebben. Dat betekent omgekeerd dat het naar mijn oordeel ongepast is iemand als catechumeen in te schrijven die als actief gelovige bezig is kerkelijk 'over' te komen uit een andere kerkgemeenschap, dus terwijl hij/zij van huis uit meelevend lid is van die kerkgemeenschap.

Wat is de waarde?

Maar wat is dan precies de waarde ervan dat iemand ingeschreven wordt als catechumeen? Ik denk dat daarvoor zowel in de richting van de gemeente gekeken kan worden als in de richting van de catechumeen zelf:

Zonder zo'n inschrijving is het vaak slechts in kleine kring (m.n. de kerkenraad) bekend dat er mensen via catechisatie 'op weg zijn' naar het lidmaatschap van de kerk. Wanneer zoiets aan de geméente bekend wordt gemaakt en iemand bovendien een meer erkende plaats in de gemeente krijgt, heeft dat betekenis voor de gemeenteleden: zij hebben dan meer gelegenheid contacten te leggen met de catechumeen, voor hem te bidden en belangstelling te tonen in allerlei situaties.

Voor de catechumeen zelf kan het heel belangrijk zijn dat hij/zij merkt dat hij/zij vanaf het begin welkom is in de kerk. Daaraan kan het verlenen van een positie die in de gemeente bekend en erkend is, een bijdrage leveren. Hij/zij kan zich ook vóór zijn doop en/of belijdenis opgenomen weten in de gemeenschap van de kerk. Een dergelijke inbedding in de kerkgemeenschap doet de betrokkene ongetwijfeld goed: hij/zij ervaart dan aan den lijve een voorproef ervan wat het is lid van Christus' lichaam te zijn. Dit kan een stimulans betekenen voor het onderwijs dat die persoon ontvangt.

4 Praktische regelingen

Om duidelijkheid te scheppen over de positie van een catechumeen, is het van groot belang dat zwart op wit wordt gezet wat de rechten en plichten van een catechumeen zijn - om het even formeel te zeggen. Dan weten alle partijen (de catechumeen, de kerkenraad en de gemeente) waar ze in hun onderlinge relatie aan toe zijn. In zo'n regeling moet worden opgenomen wat van de catechumeen wordt verwacht, maar evengoed wat de catechumeen van de kerkenraad (en dan met name van de catecheet en de wijkouderlingen) mag verwachten. Het spreekt vanzelf dat een catechumeen zelf de tekst van die regeling ontvangt.

Op deze manier kan worden bereikt dat een lid-op-weg zo'n goed mogelijke kerkelijke inbedding krijgt als een steun in de rug bij zijn/haar verdere groei in de richting van God en zijn gemeente.